

Кадишк

ИЗДАЊЕ
ШУМАДИЈСКЕ
ЕПАРХИЈЕ

1997

1

Стојте, дакле, опасавши своја
бедра истином, и обукавши оклоп
праведности, обујте ноге приправ-
ношћу на еванђеље мира. При
свем том узмите штит вере, којим
ћете моћи да погасите све огњене
стреле нечестивога.

(Посланица Светог апостола
Павла Ефесцима 6, 14-16)

Кащенок

БРОЈ 1
ЗА 1997. ГОДИНУ

доноси:

Предраг Пузовић
БОГОСЛОВСКЕ ШКОЛЕ
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ Стр. 11

Свети Симеон Солунски
О БОЖАНСТВЕНОЈ МОЛИТВИ

ФОТОГРАФИЈЕ

На насловној страни: манастир Светог Николе (тзв. Манастирак), код Крушевице поред Рековца, потиче из XIV века; изглед након обнове

На последњој страни: Лукијан Мушицки, архимандрит шишатовачки, 1816, рад Павла Ђурковића, уље на платну, 52x66 cm, Музеј Српске православне цркве у Београду

Девојице Дечјег дома „Свети Јован Крститељ“ манастира Дивостина

О РАДОСТИМА ПОСТА

„А кад постите не будите жалосни као лицемери; јер они начине блиједа лица своја да их виде људи како посте. Заиста вам кажем да су примили плату своју. А ти кад постиш намажи главу своју, и лице своје умиј, да те не виде људи гдје постиш, него Отац твој који је у тајности; и Отац твој који види тајно, платиће теби јавно.“ (Јеванђеље по св. Матеју, 6:16–18).

Yобичајило се да се о посту говори као о безрадосном добу и догађају. Некада се иде тако далеко да се како у беседама у цркви тако исто и у разговорима пост приказује скоро као време потиштености и ојаћености. Стварно, пост је време када се од нас очекује и захтева да избегавамо светска уживања, али пост многима од нас доноси и многе радости о којима се ретко или никада не говори.

Још нисам ни почeo да говорим о радостима поста, а наслућујем да неки „мисле у срцима својим“: о чему овај говори? Зар пост није време жалости и кајања? Зар великопосна богослужења и химне које се на њима певају не стављају нагласак на оплакивање наших грехова и траже да приклонимо колена и срца своја на покајање?

Да, потребно је да приклонимо срца своја и колена, потребно је да будемо узнемирени, жалосни и забринuti због броја и тежине грехова које чинимо не само у току од једне године, већ и у току једног јединог дана и часа. Али ипак, постајање свеснијим својих погрешака и слабости, признавање тога и себи и Богу кроз исповест, јесте управо процес којим се миримо са Богом, собом и другим, а то треба да нас радује. То је као да вршимо дијагнозу самих себе и пошто смо извршили дијагнозу пут ка оздрављењу је отворен. И ко је и ко може бити несрћан када му се вид поврати?! Бити свестан својих грехова и недостатака значи сагледање самога себе и могућност исправљања. Да ли је то нешто што треба оплакивати или чему се радовати?

Сагледање самих себе онаквима какви јесмо није само по себи радостан догађај и искуство. Само оплакивање наших недостатака и грехова неће одстра-

нити узрок наше забринутости и нездовољства. Једино ако то сазнање о самима себи води ка покајању и одлуци да се боримо противу својих недостатака и умножавамо своје врлине, онда доживљавамо радосно духовно обнављање. То је стварно значење често употребљаване и злоупотребљаване фразе „бити поново рођен“. То је, најзад, најважнији смисао и циљ поста.

Чули сте да је Господ Исус Христос рекао: „А када постите, не будите жалосни као лицемери; јер они начине бледа лица да их виде људи како посте.“ (Јеванђеље по св. Матеју 6:16) Ми не мењамо изглед својих лица, али ми често све чинимо да други виде и чују да ми постимо. То чинимо на тај начин што говоримо о онеме чега смо се „одрекли“, шта смо „жртвовали“, и како је „тешко уздржавати се“. Ми можда не показујемо потиштеност на своме лицу, али зато говоримо са много самосажаљења о томе чега смо се одрекли ради поста. И, да, врло често се осећамо ојаћенима и нервознима зато што смо решили да лишимо себе неколико задовољства и угодности на које смо навикнути. Мислећи тако много на задовољства и удобности којих смо се у посту одрекли, ми не дајемо себи прилике да се радујемо томе да смо били толико јаки да ослободимо себе од ропства тим задовољствима и навикама које су често ланци који спречавају наш духовни узраст. Радујте се, а не будите ојаћени зато што сте се ослободили својих окова.

Када је један брод у опасности да потоне, када је љуљан и трещен огромним таласима и лупан немилосрдним бурама, шта чине морнари? Они бацају у море све што није неопходно; они жртвују оно што није неопходно – ствари, да би

спасли оно што је неопходно – живот. А онда они не јадикују за стварима баченим у море, већ се радују своме спасењу. Исто тако, када онај који лети у балону жели да достигне веће висине у свом лету, он избацује на земљу вреће са песком које онемогућују виши лет балону. А када достигне раније недостижне висине, онај који управља балоном не жали бачене вреће песка, него се радује што је достигао рекордне висине. Наш пост је исто што и бацање непотребних ствари у море и избацање непотребног терета који нас ометају у духовном узлетању. Зашто онда ми говоримо тако много и осећамо се толико ојаћенима ради неколико задовољства и удобности којих смо се одрекли ПРИВРЕМЕНО да бисмо достигли виши духовни узлет и повећали своје шансе спасења?

Има још радости поста. Ви који постите, треба да се радујете јер следите стопама Господа и Спаситеља нашега Исуса Христа, Његових апостола, светитеља, мученика, исповедника, и ваших предака који су такође постили. Треба да се радујете јер сте доказали да сте јачи него задовољства и навике који често постају наша друга природа. Треба да се радујете јер сте доказали да можете господарити телесним похотама и насладивати се духовним сладостима. Треба да се радујете јер у молитвама и посту имате на расположењу оружје које је, према речима Господа Исуса Христа, једино успешно оружје противу злих духова који се испољавају кроз наше слабости, страсти, и грехове. Треба да се радујете јер настављате једну освештану традицију установљену ради тога да би човек, који је често обесчовечен, могао повратити своју човечност и да често

обесхристовљени хришћани могу повратити своју духовност.

Листа радости поста је много дуга. Вама су неке од тих радости познате и ви их можете набројати. А да бисмо их открили неопходно је да мислимо и говоримо о посту не само као о времену „одрицања“ него исто тако као и о времену „додавања“. У времену поста ми додајемо своме духовном расту, додајемо врлине, пунимо скоро празне акумулаторе сажаљења за друге и добочинства, додајемо снаге и свежине својим скоро испражњеним ризницама вере, и повећавамо упражњавање самодисциплине. Али да бисмо схватили значење појма „додавања“ за време поста, мора се схватити да одрицање само од неке врсте хране, задовољства и удобности може бити дијета, а не пост. Хришћански ПОСТ, хришћанско УЗДРЖАВАЊЕ захтева много више него само уздржавање од извесне врсте хране и задовољства. Ово бих желео да илуструјем једном епизодом из живота преподобног Николаја

Јуродивог (+ 28. фебруара 1576). Живео је у Пскову за време владавине цара Ивана Грозног. Претварајући се да је малоуман, преподобни Николај је могао да говори искрено, како то деца чине, својим сународницима о њиховим недостатцима и да од њих тражи да се поправе. Обраћао се и моћнима и немоћнима. Једни су га поштовали и волели, други су га злостављали.

Једном приликом цар Иван Грозни, у пратњи својих оружаних снага, дошао је у Псков. Сврха његовог доласка у Псков је била да казни грађане Пскова због њиховог одупирања неким од његових злоупотреба власти. Његов начин кажњавања се састојао од свирепог убијања оних који су му се замерили или му се усprotивили. Грађанима Пскова је било познато да је он дошао да побије већину њих, али нису могли ништа учинити да то спрече.

Цар Иван је чуо за преподобног Николаја и био је знатижељан да види тог чудног човека. Ради тога је отишао у

колибу преподобнога. Било је то за време ускршњег поста. Када је цар ушао у колибу преподобнога Николаја, овај га је љубазно и учтиво поздравио и, да би показао гостопримство, понудио је цару комад сировог меса. Цар је љутито повикао на њега: „Лудак! Зар ти не знаш да сам ја хришћанин? Ја не једем месо за време поста!“ „О, цару,“ – одговорио му је преподобни Николај, „ти не једеш месо, али проливаш људску крв. Зар не би било боље да једеш месо, а да не проливаш људску крв?“ Цар је разумео значење речи преподобнога, а, вероватно, и право значење поста.

Како је са нама? Да ли разумемо да одрицање од меса, али продужавање оговарања, свађања, зависи, мржње, варања, и других грехова противу Бога и људи НИЈЕ хришћански пост? То је врста поста која није награђена радошћу. Да бисмо искусили РАДОСНИ ПОСТ, он мора бити истински хришћански пост, дводимензионални – ДУХОВНИ И ФИЗИЧКИ ПОСТ.

ПРЕД ВРАТИМА ВЕЛИКОГ ПОСТА

Још једном се налазимо, милошћу и љубављу Божијом, пред вратима Великог поста. Још једном нам је дошло „посно пролеће“, тај изузетни период у годишњем календарском циклусу Цркве. Из дубине прошлости нам поново долазе великопосне службе са својим миром, богатством мисли и осећања, са својим покајничким тоном. Оне нам откривају смисао који су наши преци придавали овом, по свему изузетном периоду. Али, данас нам висина и лепота тог предања изгледају недостижни. Јер, шта ће се у начину нашег живота променити кад буде осванио Чисти понедељак и кад нас Црква позове да четрдесет дана лутамо по „пустињи“ док не уђемо у „обећану земљу“?¹ Обавезе ће остати исте, радно време исто, свакидашњи проблеми исти. Живот који живимо се више не саобраћава животу Цркве. Он се заснива на неком другом

календару, у коме нема ни пролећа ни јесени, у коме су свидани исти. Али, то ипак, не оправдава и оне који себе сматрају хришћанима, јер је „овај свет“ увек био препрека хришћанском животу. И ове наставине Црква позива да искористимо на најбољи могући начин овај период, да у „школи“ Великог поста поново оживимо делић предања и тиме га спасемо и покажемо да оно није тек „музејски експонат“, којим се пред светом дичимо, али кроз који не теку више животни сокови.

Нема ни једног питања хришћанске вере које се не поставља и до крајности не заоштрава у Великом посту. Али, прво и основно питање које човек себи поставља је – зашто? Дакле, зашто нам је пост потребан и зашто Црква толико инсистира на њему? Наша вера није бесловесна, она не почива на принципу „веруј и не испитуј“, већ

целокупни живот и организација Цркве почивају на дубоким разлогима. Наша вера почива на Божијем откривењу и на вековном искуству Цркве која је откривење примала. На жалост, непроцењиво благо остаје скривено за данашњег човека и просто је невероватно наше непознавање вере. – Ваља се – и не ваља се – јесу одраз и израз незнაња Бога и повратак у старо прехришћанско време, време које је са Христом неповратно прошло. – Више вас не називам слугама, јер слуга не зна шта ради господар његов, него сам вас називао пријатељима, јер све што чух од Оца својега, објавих вам – (Јов.15, 15). У ономе што нам је откривено лежи смисао и разлог поста као основног облика хришћанске аскезе, подвижништва. А аскеза није особина резервисана само за мали број људи, рецимо монаха, већ је то општа хришћанска особина и начин живота хришћана.

Нема хришћанства без аскезе, а разлог томе је пад човеков. Први грех и пад јесу осовине и „кључеви“ за разумевање човека, света и историје. Са једне стране истине о паду, са друге стране истина о Царству Небеском јесу границе смисла постојања Цркве и њене мисије у историји.

Причу о првом греху и паду налазимо на првим страницама Старог Завета. Прича је кратка, језгровита, али препуна смисла и символике. Првосаздани људски пар, Адама и Еву, „намести Господ у врту Едемском да га раде и да га чувају“. Истовремено сви плодови раја су им стајали на располагању: „једи слободно са сваког дрвета у врту“ (Пост. 2, 16). Човеков живот се од првог тренутка састојао и остваривао узимањем хране. Човек живи и постоји само у директној и органској вези са материјалним светом. Он није посматрач, већ непосредно прима свет у себе. Али, узимање хране која обезбеђује људски живот није само заједница са светом, већ и практична и животна заједница с Богом. Бог је тај који даје храну, који нуди „плод са сваког дрвета у врту“. Свако узимање хране јесте дар Божији, благослов Божији, дакле, остварење везе с Њим, остварење живота као везе, као односа. Исту ову праксу ћемо наћи и у Литургији. И ту се веза са Богом поново остварује узимањем хране, хлеба и вина. Али, основна људска особина којом он и личи на Бога, јесте слобода. На љубав Божију на његову бригу о човеку, човек треба слободно да одговори са да или не. Треба да одлучи да ли жели свој живот да оствари у заједници са Богом, или пак, да себе постави у центар, да буде „као Бог“, мера свих ствари, господар света мимо и независно од Бога. Таква одлука би садржала „само“ један недостатак. Човек у својој од Бога створеној природи нема могућности вечног живота. Бесмртност је особина Божије природе а не и човекове. Одлучивши се за живот мимо Бога, човек се неминовно одлучује за пут који води у смрт. И то је најтрагичнија последица првог греха. За човека, без Бога, нема више могућности да превазиђе смрт. Она постаје општи и неминовни пратилац рода људског.

„Али, с дрвета од знања добра и зла, с њега не једи, јер у који дан окусиш с њега умрећеш“ (Пост. 2, 17). Ово је био први позив првосазданим људима на пост, први позив да користе своју слободу али у смирености, јер иако су круна целокупне творевине Божије, тек треба да „расту“, тек треба да се „уподубљују“ Богу. Библијским речником речено човек може да „једе“, односно да општи са светом и Богом евхаристијски, примајући са захвалношћу сваки „плод“ као благослов Божији, а може да „једе“ и егоистично, доживљујући свет као своје „царство“. Управо ово и јесте суштина греха. Човек је одбацио Бога и тако сам, кренуо у авантuru коју називамо историјом. Али, са друге стране, Бог никада не напушта човека, па зато и Он креће у авантuru коју називамо историјом спасења. Постепеним откривењима, која су нам остала забележена у Старом Завету, Он човека поново приводи к себи, све до коначног и потпуног откривења у Сину свом – Исусу Христу. И ово је хришћанска дијагноза стања човековог. С једне стране он је пало биће, које је изгубило компас и нашло се у власти смрти. Биће, коме су због удаљености од Бога помрачене и поремећене све функције – разум, мисао, осећања, али које и поред свега остаје икона „неизрециве славе“ Господње. Са друге стране, и тако пало биће, кроз Исуса Христа поново налази своје место у Царству Небеском. Али, услов је покајање. Између пада и спасења стоји покајање, баш као што и између Недеље истеривања Адама из раја (недеља пред почетак поста) и Ускрса стоји Велики пост као „школа“ покајања. Свети Јован Крститељ је најављивао долазак Спаситеља позивом на покајање. Сам Господ је почeo своју проповед речима: „Покајте се, јер се приближило Царство Небеско“ (Мат. 3, 2). Све што је Господ открио кроз Закон и Пророке уродило је плодом тамо где су људи приведени покајању. Мисија Цркве у свету је успешна тамо где су се људи покајали. Можемо слободно рећи да се основна подела људи не врши сагласно са њиховим врлинама или манама, већ сагласно са њиховом жељом за покајањем или упорношћу у греху. Уосталом, то нам и

Јеванђеље потврђује, да су проповед о Царству Небеском примили они који су сагледали свој грех и покајали се, царинци и грешнице, а не врли фарисеји. Једино средство којим располаже човек као одговор на призив Божији јесте покајање. Хришћански живот је покајнички живот, покајање је његов и почетак и средина и крај. Али, покајање као начин живота пролази кроз одређене фазе. Најпре то је спознаја греха. Свест о томе да смо пали, да смо далеко од Бога и у власти смрти. Спознаја о томе, да човек у свом бићу нема могућности да сопственим снагама превазиђе то стање. Покајање почиње свешћу да неминовно хримо у сусрет распадању и трулежи.

Следећи корак јесте визија Царства Божијег. Све оно што је Господ „уготовио онима који га љубе“, све оно на шта смо призвани од самог почетка. А то је да будемо учесници славе Господње, да будемо са Њим и да се у тој заједници напајамо животом који не познаје распадање и смрт.

И ту почиње хришћански живот. Ту почиње уски пут који води у Царство Небеско. И већ на првом кораку нас чека и највећи непријатељ – ми сами. Пали се човек у нама не дâ тако лако. Многим се замкама и лукавствима користи да би нас вратио на широки пут који води у пропаст. Пали човек у нама нам каже гласом американизоване културе: „Забављај се, уживај, живот је кратак“. И ту нам у помоћ прискаче Велики пост позивом на уздржање, од одређене врсте хране, од свих облика страсти и лоших навика које нас поробљавају и које нам не дају да мислимо о ономе што нам је једино потребно. „Посни“ стил живота је целовито стање. То није само промена начина исхране, а још мање дијета. Велики пост је позив на борбу против егоизма који је „мајка“ свих зала. То је борба на живот и смрт са нашим палим ја. Борба да се оно превлада, заузда и да се човек ослобођен од сваког робовања окрене једином извору живота – Богу.

Ђакон Зоран Крстић
Напомена

¹ Заједница са Богом се не остварује идејама и метафизиком, већ исправном везом са светом.– Х. Јанварац, Πεντα και διψα, стр. 123

ЕВО ЦАР ТВОЈ ИДЕ

„Не бој се, кћери Сионова, ево Цар твој иде седећи на магарету.“ (Јн. 12, 15).

Приближавала се последња Пасха, до које је остало још шест дана, када је требало да се принесе најскупља Жртва ради спасења целог рода људског. Ти си, Господе Свезнајући, знао шта ће бити с Тобом у светом граду, – да долази час да пређеш из овог света Оцу (Јн. 13, 1), час Твога прослављања кроз жртву љубави и искуплења. На путу у Јерусалим јавно си откривао ученицима својим шта ће се с Тобом догодити тих дана: „Ево идемо горе у Јерусалим, и Син Човечији биће предан првосвештеницима и књижевницима и осудиће га на смрт, и предаће га незнабошцима; и наругаће му се, и шибаће га, и пљуваће га, и убиће га, и трећи дан вакрснуће“ (Мк. 10; 33–34).

Јерусалимски прваци нису могли више да подносе Твоје име, јер се „велика забуна створи у народу“. Нису смели да губе време, да им не буде касно. Својом појавом Ти си их засенио. Њихов утицај је поткопан и власт над душама људи, јер говораху: Шта још да чекамо? Он нас смелим и оштрим речима шиба по лицу, изобличавајући нас пред овим народом. Зар да ћутимо? Докле?

У Јерусалиму се осећала скривена или напрегнута мржња. Давно су већ неки Јерусалимљани сазнали да Ти припремају убиство. Зато су се многи питали: „... није ли то Онај кога траже да убију?“ (Јн. 7, 25).

Дошао је час! Велики час најсветије Жртве се приближава. Остало је само још неколико дана. Били су то најсудбиносији дани, у току којих ће Светлост засијати пуним сјајем, да би свету објавила да је тама не може обузети (Јн. 1; 5). Ти знаш и, као Свезнајући, откривао си много пута мисли и срца њихова. За овај час знају и ученици Твоји. Па ипак Ти полазиш на тај Крсни пут у Јерусалим и журиш, као да не одлазиш у смрт. Зато храбро корачаш пред Својим ученицима, који су били збуњени и, уплашени. Нису могли, као смртни људи, да

разумеју Твоју решеност и пут у Јерусалим који Ти припрема смрт.

Сенка туге и жалости прати и Твоје ученике. Али Ти их умирујеш, да ово што треба да се догоди у Јерусалиму, не сме да се избегне: смрт а затим вакрснење. – Зар је ово утеха за жалосна срца? – Друге нема, јер Ти само њу дајеш. Нису ли и они можда очекивали земаљску славу свога Учитеља? – Слава ће доћи, али после Голготске жртве и смрти. – Таква је слава која од Бога долази!

Улазећи у Јерусалим, стари град Давидов, дочекао Те је у нарочитом побожном узбуђењу и свештеном дрхтању. У Јерусалиму се нешто чудно догађало. Чак ни у својој највећој слави и сјају премудрог и богатог Соломона, ктитора величанственог храма и богооданог цара Давида и песника најлепших покајних псалама, престони град Израиљев није преживљавао овакво узвишене осећање, као у часу у који си Ти, Спаситељ наш, ступио у њега јашући на магарету, сину магаричину (Зах. 9; 9).

Овакво осећање обухватило је све, и старо и младо. Од подножја Јелеонске горе, далеко од Јерусалимских зидова сабрало се мноштво народа да види и прослави Тебе, „сина дрводеље из Назарета“, који је учинио многа знамења и чуда; а јуче, у Витанији, вакрсну и свога пријатеља Лазара, који је већ четири дана лежао у гробу. Ова вест је брзо захватила град и околину и подигла народ на ноге. Нездаржive бујице расле су на улицама и трговима града од мноштва народа који је дошао на Празник. Многи су пошли преко Горе да би Тебе срели у Витанији и ишли за Тобом. Од Витаније до Јелеонске горе и натраг до Јерусалима пут је био прекривен од народа. Одушевљени народ пратио Тебе ка граду, дочекан од друге масе народа која је била изашла са палмовим границима да поздрави Онога, који иде у име Господње. Подижу се нови таласи неза-

држивих усклика: Осана! Благословен који иде у име Господње! Благословен Цар, који иде у име Господње! Благословено царство оца нашег Давида, које долази у име Господње! Осана на висинама! Осана сину Давидову! Мир на небу и слава на висинама!

Ехо тех клицања чује се далеко и стиже до града у коме већ кључа противуречност. Подиже се други талас – талас паклене и распаљене мржње противу Имена Твога. Море страсти је узбуркано.

У царски град ушао си скромно, Господе и Господару наш, на магарету, да би се испунило што је Дух Свети прорекао: „Радуј се много, кћери Сионска, подвикуј, кћери Јерусалимска; ево, цар твој иде к теби, праведан је и спасава, кратак и јаше на магарцу, и на магарету, сину магаричину“ (Зах. 9; 9).

Видевши град, зажалио си за њим, и сузе велике жалости потекле су низ Твоје пречисто Лице. Ти си, Господе страдални, видео близке и далеке дане тога града и његових житеља. Нико није могао, осим Тебе, да претпостави да ће град утонути у мрак од страшног преступа. Само си Ти видео и чуо скривену тајну његове близке будућности. Уред мноштва радосних усклика: Осана! – само си Ти чуо и одјек мржње: Распни Га! Био је то израз светlosti и tame људske душе.

Јерусалим не види шта га може спasti и где је мир његов. Од његових очију скривен је спасоносни смисао овога дана, у који Ти, Царе Израиљев, свечано улазиш у њега: „Јерусалиме, Јерусалиме, који убијаш пророке и засипаш камењем послане теби, колико пута хтедох да сакупим чеда твоја, као што кокош скупља пилиће своје под крила, и не хтесте!“ (Мт. 23; 37).

Али Јерусалим не види своју будућност, и зато не разуме Тебе који улазиш у њега с миром и благословом. А Ти, Господе све-видећи, видиш судбу светог града, због тога је срце Твоје тужно и

жалосно. Ти већ чујеш тутњаву и разарање града. Падају камени зидови, храм се руши, не остаје камен на камену; замрачује се слава гордога града; његови становници, избезумљени од ужаса, беже да би се спасли.

Зато је срце Твоје жалосно, у најувишијем часу земаљског величања, и сузе обливају Твоје лице. А непријатељи Твоји, посматрајући све ово, посташе забуњени и уплашени. Очекивали су да Те ухватају да би испунили своје планове: да Те одмах ухвате и убију; али овако Те нису очекивали. Због тога су били поражени.

Куда да беже од заноса раздраганог народа? Зар да дозволе да им у овој пометњи пропадне власт, њихови снови, знање и надање њихово? – А усклици и даље одзывањају све јаче

и јаче: Осана, осана...

Најзад, непријатељи Твоји брзо се прибрају, и у злу се мири и удружују. Решење треба да буде извршено, у противном, „цео ће народ поћи за Њим“ и поверовати у Њега, а њих оставити, јадали су се у разочарењу.

Време пролази и час одмазде наступа. Они не знају да си Ти Син Божији, и да час Твога прослављања наступа. Они не могу да проникну у тајну Твоје борбе, која није борба против њих, већ против зла чија су оруђа они постали. У тој борби зло треба да буде побеђено, да би човек био ослобођен и приведен Оцу своме Небеском. Ради тога си и сишао са неба на земљу, Избавитељу и Спаситељу наш. Зато и хиташ у страдања и смрт да принесеш Себе као савршenu Жртву „за откуп многих“.

Ако људи не познају време Твоје посете, ако не схвате смисао Твога доласка и благослова, ако не осете Твоје присуство и не приме Тебе, који долазиш у име Господње, посетиће их друга, али жалоснија судбина која ће им замрачити живот и унети општу пометњу.

Твоји кораци су, Царе наш и Боже наш, увек управљени према нама људима, једини Човекољупче; Ти долазиш да нам помогнеш и спасеш нас, једини Спаситељу наш.

Шта нам ваља чинити?

Да Ти изађемо у сусрет, да по путу којим пролазиш поспемо расцветале гранчице нашег новог живота, и са миришљавим цвећем врлина да Те поздравимо: Осана! Благословен који долази у име Господње! Ево Цар Славе иде!

ОСВЕЋЕН НОВИ КОНАК МАНАСТИРА ЈОШАНИЦЕ

Плодна и интезивна грађевинска делатност, толико карактеристична за живот и делатност Епархије шумадијске за последњих дводесет година, крајем протекле године дала је још један крупан објекат: обновљен је конак манастира Јошанице.

Од свога оснивања 1947. године Епархија шумадијска није имала раздобље у коме је изграђено толико нових храмова, обновљено и рестаурирано старих, подигнуто модерних, удобних и конфорних парохијских домова, народних трпезарија, звоника, него што је то доба од 1975. године до данас.

Манастир Јошаница, велика народна светиња беличког краја, поделила је судбину свих наших светиња у овом тешком полу-вековном трајању. У свим временима подједнако она је била необично уважавана жижа Православља. Све до 1787. године прошлост јој је прилично тамна. У Историју су је, поуздано, увели велики народни догађаји из рата Капетана Коче, а касније почетком XIX века и војевање Вожда Карађорђа и Кнеза Милоша.

У свим временима манастир Јошаница је успевао да сачува свој значај, и оствариј своју основну

улогу. Бројни монашки споменици око самог храма, показују да је увек био настањен братством.

Окупацију од 1941. до 1944. поднео је тешко. И тада, према сачуваним записима био је уточиште једног броја монаха и свештеника избеглих из Независне државе Хрватске и Македоније. Карј Другог светског рата дочекан је у правој пустоши: без монаха и било какве управе и организације. „Народна“

власт је национализацијом одузела сву имовину до последње стопе, поставила привременог управитеља који је и оно мало имовине потпуно упропастио (у архиви постоји докуменат о томе), а власт из града Манастир претворила у старачки дом.

Но, Господ чува Цркву Своју! Полако се од страдања и патњи опорављала Јошаница. Био је то сувише мучан, дуг и тежак процес,

Изглед старог конака манастира Јошанице, снимак из 1987. године

који је, уз Божију помоћ и успео. Натчовечански напори су награђени. Све што данас има манастир Јошаница од имовине откупљено је од Сељачке радне задруге из Бунара. Као дотрајао и склон паду, стари конак је морао бити напуштен. За конак је адаптирана једна економска зграда као привремено станиште монашког братства.

Стари конак, здање изванредне лепоте, представљао је изванредну грађевину световне архитектуре, која заједно са светим храмом чини јединствену целину и лепоту. Изграђен је, према запису који се налази пред улазним вратима у приземљу, 1885. године.

Конак је представљао масивну

изграђен од бондрука и чатме.

Манастир је проглашен за културно историјски споменик 1952, чиме је Завод за заштиту и проучавање споменика преузео на себе бригу око његовог одржавања. Он је ту своју обавезу и испунио када је 1969. године отпочео са конзерваторским и неопходним грађевинским радовима на самом храму. Његовој близи припадао је и конак, али на њему није рађено ништа, чак ни нејелементарније одржавање.

Обзиром да на конаку ништа није рађено ни између два рата, по ослобођењу поготово, конак је доведен у врло лоше стање. Чак и као такав он је служио потребама бројног манастирског братства у

широкија акција за помоћ у материјалу и готовом новцу. Одбор се обратио свима организацијама у граду и околини и подршка није изостала.

За све време око изградње одржавана је веза између чланова одбора и епископа шумадијског Г. Др Саве. Освећење темеља за подизање новог конака обављено је свечано 5. октобра 1991. после Литургије коју је у дворишту са свештеницима из Јагодине служио Преосвећени епископ Сава. Том приликом постављена је у бакарној кутији оснивачка повеља, а епископ Сава је бацио прву лопату бетона и тиме означио још једно ново и корисно градилиште у Епархији шумадијској, и обратио се пригодним речима присутним верницима који су дошли на ову лепу свечаност.

У првој фази градитељства зграда је доведена до кровова. Државне и друштвене тешкоће, велика обезвређеност националне монете, учиниле су да су радови морали престати. Све је тако било до прошле године када су радови настављени.

Око обнове манастирског конака нарочито су се потрудили Г.Г. Владимир Јовановић, Раде Радосављевић, Миодраг Петровић, Слободан Штетић и Јован Цветковић.

Нови конак је био потпуно готов до храмовне славе, до празника Св. Николе, а свечано освећење је обављено 22. децембра 1996. године, после Литургије. Присутни су били и представници државне власти, г. Бегенишић, који се знатно заузимао око добијања потребних кредита, затим представници власти, привредног и економског живота из Јагодине, као и бројно монаштво и културни радници из Јагодине и околине.

На овај начин исправљена је, макар и са великим закашњењем, једна тешка и груба неправда према манастиру Јошаница, испуњен је један генерацијски дуг. Манастир Јошаница очекује, са правом, да се према њему исправе и друге неправилности, нанете безакоњем. Оснивач Св. Цркве је рекао: „ЈА САМ ЖИВ И ВИ ЂЕТЕ ЖИВИ БИТИ...“ То је морална снага која нас храбри да издржимо до конца...

Протојереј – ставрофор
Милорад С. Милошевић

После освећења новог конака манастира Јошанице,
22. децембра 1996. године

зграду, врло солидно грађену, са каквим се сусрећемо и у нашим другим манастирима: на пр. Милешеви, Боговађи. Запис говори о обнови, значи да се конак ту већ налазио на истом месту. У сваком случају његов архитекта успешно је изградио зграду за задовољење основних захтева економичности манастирског живота и црквених потреба. Представљао је спратно здање са истуреним тремом у стаклу на стубовима и широким дрвеним степеништем којим се из приземља одлазило на спрат. Доњи део конака, прилично низак, био је саграђен од ломљеног камена, а као својеврсна арматура употребљаване су масивне греде, на раздаљини од једног метра и то све у двоструком саставу, што је давало стабилност масивним зидовима који су носили читав спрат

времену од 1949. до 1975. године. Искористивши повољне околности, Управа Манастира добија натраг национализовану економску зграду, коју преуређује у нови конак у времену од 1981. до 1985, када коначно напушта старо здање као опасно за становљање.

У таквом стању га је затекла намера извесних културних посленика из града Јагодине, који решавају да конак обнове у истом облику и стилу какав је био. Образовано је „Друштво за обнову конака манастира Јошанице“. Њега су чинили најеминентнији представници грађана из Јагодине. Делатност одбора је била у потпуној сагласности са Заводом за заштиту споменика из Крагујевца. Имали су и стручне надзорнике и саветнике архитекте и грађевинске инжињере. Спроведена је обимна пропаганда и

ОБНАВЉА СЕ ЦРКВА „ПЕТКОВИЦА“ КОД СТРАГАРА

У живописним пределима источних огранака Рудника, на левој обали реке Сребрнице, налазе се знатни архитектонски остаци цркве „Петковица“.¹ До 1956. године, о овој цркви се ништа није знало, па чак није уписана ни у катастарске податке. Вероватно да су тада видљиви остаци пре личили на темеље обичне зграде. Екипа САН извршила је 1956. године рекогнцирање централне Србије и претпостављено је да се ради о цркви знатне старости судећи према остацима фреске Христа у лунети изнад врата улаза у наос.

Источни крај Рудника је био познат по рудним налазиштима сребра и олова, још у раном средњем веку, па се још тада засек Страгара у овом току Сребрнице помиње и назив Зловштица. Још тада, овај крај је био густо насељен, па се још од 13. века насељава и подижу се цркве у ширем окружењу. На реци Благовештењској која је лева притока Сребрнице, налази се манастир Благовештење саграђен средином 13. века, на Вольевачкој реци манастир Вольавча,² који се према неким изворима помиње у 10. веку, на ушћу потока Десановац у клисуру, налазе се неиспитани остаци цркве која је имала трем од кружних стубова, а у горњем току потока Десановац такође постоје остаци средњевековне цркве.³

Између Вольавче и цркве у Рамаћи, налазила се још једна црква за коју народ верује да је била брвнара.

У овом значајном духовном центру овог дела Србије, налазио се и утврђени цивилни центар – средњевековни град Кулина на десној обали Сребрнице у непосредној близини „Петковице“. Овај средњевековни град, чији су архитектонски остаци знатно очувани, идентификован је као средњевековна Сребрница у којој је Деспот Стефан Лазаревић написао Закон о рудницима. Деспот је у овим пределима често боравио о чему сведочи његов биограф и каже да је лично угушио једну

рударску побunu, којом приликом је страдало седам рудара. Несумњиво изузетно богат крај, нарочито у време Деспота Стефана, опстао је све до краја 17. века (велика Сеоба Срба), када „Петковица“ бива напуштена, а манастири Вольавча и Благовештење и даље „живе“ све до данашњих дана. У време Првог српског устанка, оба манастира су значајни и духовни и политички центри.⁴

У периоду од 1968. до 1970. године, на црквии „Петковици“ обављени су знатни истраживачки и конзерваторски радови, после чега је делимично расветљена историја цркве.⁵

Утврђено је, да је црква постојала пре 1379. године,⁶ и да је егзистирала 1443. године.⁷ У крајем периоду, вероватно у време

зидана са каменом плочом а у зиданом парапету иконостаса, нађена је стопа од стуба од којег су саграђени делови олтарског прозора. На западној страни су само једна врата са довратницима од сиге, изнад којих је полуокружна лунета са ликом Христа.⁸ Приступа сполија од старије грађевине, говори да је на овом месту и раније била црква. Црква је зидана ломљеним каменом у кречном малтеру, дебљине зидова око 82 см. Грађена је по византијским пропорцијама, тако да је наос квадратног облика, а олтарски простор је увећан за односе корена из два. Пропорцијска анализа казује да је и по висини имала складне пропорције, тако да је ширина цркве око 4,24 метра, дужина до олтарске апсиде 7,40

Изглед цркве Петковица пре почетка обнове

Селима, црква је запустела, да би се живот у њој наставио, о чему сведочи други слој некрополе.⁹ Црква има три архитектонске фазе. У првој архитектонској фази, постојала је једнобродна грађевина, са полуокружном олтарском апсидом, која је засведена полуобличастим сводом од сиге. Ожиљци овог свода пронађени су на западном зиду наоса. Источни прозор је био бифорални, истесан од стабла кружног стуба, часна трпеза је

метара, а до темена апсиде 8,87 метара.

Вероватно крајем 14. или у самом почетку 15. века, са западне стране се дозиђује припрате унутрашњих димензија 4,90 X 4,00 метра, са дебљином зидова 1,30 метара.¹⁰ Припрате је на јужној страни имала улаз (полуокружни) изнад кога је такође, полуокружна лунета. На западној страни, налазио се такође улаз. Припрате је била осветљена једним малим прозором

на јужној страни, непосредно уз западне зидове цркве. Изнад припрате постојао је спратни део са дрвеном таваницом, који је могао да служи као монашка „келија“. Зидови спратног дела су били дебљине око 90 см. Припрата припада другој архитектонској фази и била је исликана живописом као и цела црква, који припада моравском зидном сликарству. Тада је преко Христа из 13. века постављен нови слој са истом представом.¹¹

Трећој архитектонској фази припадао би параклис постављен са јужне стране цркве уз коју је конструктивно прислоњен, а у коју се улазило са западне стране. И припрата и параклис зидани су ломљеним каменом у кречном малтеру.

У протеклом периоду, после конзервације, на цркви су вршени само радови уклањања корова и минималног одржавања. Владика шумадијски др Сава Вуковић донео је, 1996. године, одлуку да се ова црква обнови и у њој врши редовно

богослужење. Обновљење је поверио управи манастира Вольавче, и за ову годину је планирано да се заврше сви грађевински радови на реконструкцији прве архитектонске фазе цркве. У наредном периоду, предвиђено је да се реконструише и спратни део припрате, који би могао да буде у функцији црквене библиотеке и евентуално, мањег музеја. Надзор над овим радовима, врше стручњаци Завода за заштиту споменика културе из Крагујевца. Радови на реконструкцији обављају се аутентичним материјалима а покривање ће се вршити оловним лимом. Да би се створили услови за ревитализацију ове цркве, од реке Сребрнице, па до локалитета, просечен је пут којим је могућ приступ не само теренским возилима. Са северне стране платоа, доведена је текућа вода.

Овим радовима, засеок Страгара Зловштица, добиће своју цркву, а српски народ још један обновљен храм из времена раног средњовековља.

Мр. арх. Радослав Прокић

Напомене

1. Археолошки споменици и налазишта у централној Србији, САН 1956. год. Том приликом је екипа САН заменила називом "Петковица" локалитет који се налазио као средњовековна црква на ушћу Благовештењске реке у Сребрницу.
2. Исто.
3. На локалитету код гробља у близини воденице, пронађени су кружни стубови од камена пешчара.
4. У манастиру Вольавчи, одржан је 1805. године Правитељствујуши Совет, а цркву манастира Благовештења Кађаћорђе надзиђује и уравњава кровове са припратом.
5. Саопштења IX, Републикчки завод за заштиту споменика културе, арх Р. Прокић, 81-91.
6. Саопштења, Републички завод за заштиту споменика културе IX, Димитрије Мадас, 93-95.
7. Исто.
8. На плочи из друге фазе некрополе, пише: Бране Тохњевић, а на њој се налазе урезани јелени и симболи сунца.
9. Салаштења IX, Републички завод за заштиту споменика културе, Живопис са црквина Петковица код Страгара, Радомир Николић 96-99.
10. Припрате је спратна зграда и грађена је за потребе манастирског устројства, када је иста била обавезност при манастирским црквама после 1376. године, а у време Патријарха Јефрема.
11. Преоко лица Господа Исуса Христа из 13. века, постављен је нови лик, што указује да је црква била посвећена Христовом вазнесењу, мада неки историчари према турским изворима изражавају могућност да је црква посвећена светом Арханђелу.

Наши храмови

ХРАМ РОЂЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У ВЕЛИКОЈ КРСНИ

На месту данашње сеоске пијаце налазила се стара Капела, са портом од 0,14 хектара, која је служила мештанима за молитву и друге црквене свечаности, све до подизања нове цркве.

Први свештеник, према народном казивању, био је „поп Цветко“ из Глибовца. Он је путујући из Глибовца најрадије одмарao у једној долини, која је по њему прозвана „Попова долина“.

Према подацима којима данас црква располаже, најстарији свештеник помиње се 1850. године. Био је то свештеник Матеја Крупежевић. Касније се ређају следећи свештеници: Никола, Радисав, Војислав – сви Крупежевићи.

Као најзаслужнији за подизање данашњег храма, који је завршен 1900. године, помиње се свештеник Никола Крупежевић. Он је би свештеник данашњег Саборног храма у Крагујевцу, а затим у Топчидерској цркви као дворски свештеник Краља Александра и Краљице Драге. Краљ и Краљица су

и највећи ктитори данашњег храма у Великој Крсни. Они су материјално помогли и његово довршење.

Краљ и Краљица су поклонили храму у В.Крсни данашњи иконостас и трон за Патријарха и Владара. Краљица је, за позлату огромног крста на куполи, лично поклонила свој накит, и исти је својим сјајем бриљирао на велику удаљеност.

Из писама, сачуваних у црквеној архиви, види се да је поп Никола, залажући се за довршење храма у В. Крсни, често одлазио код ондашњег Министра вера, као и код Краља.

Храм Рођења Пресвете Богородице у Великој Крсни коначно је завршен 1900. године, за време службовања свештеника Војислава Крупежевића. Овај врли свештеник подигао је и звонару 1903. године, на којој су постављена два звона. Извођачи радова били су: предузимач Недељко Алексић и мајстор Радован Николић из Велике Крсне.

Парохијски дом такође потиче из временаprotoјереја Војислава Крупежевића. Прота Војислав се упокојио 1952. године и сахрањен је у црквеној порти, поред својих претходника. Још за живота постављен му је за капелана, бивши аустро-угарски официр и техничар, Драгош (Карло) Брајер.

За време службовања свештеника Драгоша Брајера није било никаквих виднијих радова. За овог свештеника везан је један догађај из 1941. године, када је наша земља била окупирана од Немаца. Тих дана, у логору у Младеновцу, нашао се и велики број Великокршљана. Отац Драгош Брајер је, према казивању мештана, лично отишао код немачког команданта, уз гаранцију на његову моралну одговорност, измолио да се сви његови парохијани пусте из логора. Овде је отац Драгош заиста показао дивну љубав према својим парохијанима, учинивши, у исто

време, и велико хришћанско дело пред Богом. Свештеник Драгош Брајер је 1955. године прешао да службује у Петријеву код Смедерева где је и умро.

Од фебруара до септембра 1955. Парохију велиокршљанску опслужује свештеник Велибор Павловић, парох кусадачки, који се несебично залагао да се црква, где је била оштећена, поправи, а њена унутрашњост украси фрескама, што је и учињено.

Од септембра 1955. године до јануара 1971. на Парохији велиокршљанској службовао је свештеник Ратомир Милутиновић, бивши парох неменикућки, родом из Куршумлије. За време његовог службовања на овој Парохији ограђена је црквена порта са улазним капијама и ископан бунар; затим је електрифицирана унутрашњост храма и офорбана столарија.

Од јануара до јула 1971. године Парохију велиокршљанску опслужује свештеник Радослав Сенић, парох кусадачки, а месеца јула долази у В. Крсни свештеник Витомир Јанковић, родом из Аранђеловца.

Свештеник Витомир је најпре службовао у Даросави крај Аранђеловца од 1945 до 1963, када прелази за пароха у Горњи Ковиљ, Епархија бачка. У жељи да се врати у своју родну Епархију постављен је за пароха у В. Крсни. Овде је отац Витомир имао пуне руке после. Најпре је уприличио црквену порту садницама воћем и осталим дрвећем. Оправио је парохијски дом и звонару, а затим је средио унутрашњост храма који је засијао својом лепотом. Подигао је и црквено-народну кућу, уз велики труд и пожртвовање.

Године 1975. (31. октобра) за пароха велиокршљанског долази свештеник Момчило Рајковић, парох неменикућки. Одмах по доласку нови парох се одлучио да доведе спољашњост храма у исправно стање оправком куполе и кровног покривача. Радови на реновирању храма изведени су у 1976. години. Урађен је и прилазни пут у црквену порту.

У 1978. години реновирана је фасада на цркви: Наредне 1979,

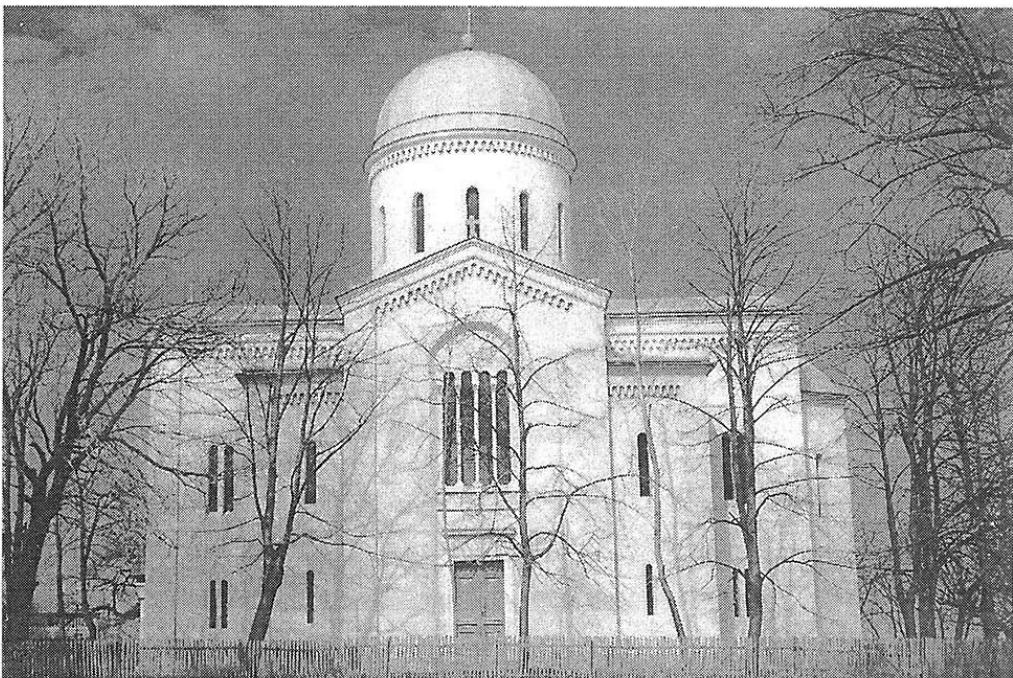
урађен је тротоар око цркве чиме су заштићени темељи храма. Такође је извршено малање храма.

Године 1982, свештеник Момчило Рајковић прелази на парохију при Старој цркви у Крагујевцу, а за пароха велиокршљанског постављен је новорукоположени свештеник Слободан Кецић. Прва брига младог свештеника је била подизање новог парохијског дома, јер је стари био дотрајао и неупотребљив.

Одмах у марта наредне 1983. године отпочето је са копањем темеља и исти је озидан до прве плоче. У току 1984, озидан је спрат, урађена друга плоча, а у јесен кућа је била окровљена. Приземље је обухватило следеће просторије:

дома у Великој Крсни извршио је, 2. октобра 1988. године, после одслужене Архијерејске литургије, Његово Преовештенство епископ шумадијски Господин Др Сава, уз велико народно славље. Овим поводом Преосвећени Владика Сава је одликовао младог свештеника Слободана Кецића правом ношења црвеног појаса.

У 1989. години решен је проблем воде код цркве у Великој Крсни. Постојећи црквени бунар није могао да задовољи ни основне потребе цркве и пароха. Приклучење цркве на месни водовод трајно је решен и овај проблем. У овој години уплаћен је и приклучак за телефон.

Храм Рођења Пресвете Богородице у Великој Крсни

салу за народ, крстionицу, свештеничку канцеларију, продавницу за свеће и магацин за робу. На спрату је трособан стан за свештеника.

Наредне 1985. године постављена је столарија и уведена вода. Следеће 1986. урађена је електро-инсталација и извршено унутрашње малтерисање црквено-парохијског дома.

Године 1987, кућа је омалтерисана споља и урађени подови у парохијском делу дома, а 1988, урађено је унутрашње степениште са гелендерима и извршено кречење целокупне зграде. Овим су завршени радови на црквено-парохијском дому и исти је био спреман за освећење.

Освећење црквено-парохијског

заузимањем надлежног пароха и црквене управе приступило се планирању подизања звонаре у В. Крсни, и темељи исте су освећени 24. октобра 1991. године, од Преосвећеног епископа Саве. Наредне 1992. звонара је и озидана.

Године 1994. и 1995. биле су усмерене ка генералној обнови храма, како спољашњости тако и унутрашњости. Очишћен је и иконостас коме је враћен првобитни сјај и лепота.

Дана 15. октобра 1995. године Преосвећени епископ Сава је служио Архијерејску литургију у обновљеном храму и извршио освећење звонаре у Великој Крсни.

(Из Летописа цркве у Великој Крсни)

„ДОПРАВКА“ ЦРКВЕ КОНАТИЧКЕ 1886. ГОДИНЕ

Још у току борбе са Турцима, устаничке старешине, поједини ктитори или становници поједињих села обнављали су стваре манастирске и парохијске цркве, а такође и подизали „цео један низ парохијских цркава“. Конатичка црква брвнара Св. апостола Томе, звана „Томанија“, „обновљена у мају 1810. године при первоначелнику Кара-Георгију Петровићу, трудом јереја Јанка Симића“¹ подигнута је изгледа „слабим материјалом, трошна је, каже митрополит српски Михаило, почела се нова правити“. На месту до-трајале цркве брвнаре „подигнута је 1878. 80. године нова велика црква зидана од тврдог материјала у којој се данас чува стари иконостас Јеремије Михаиловића, сликан 1820–22. године. То је највеће и најкомплетније сачувано Јеремијино иконописно дело, које се састоји од царских и бочних двери, надверја, престоних икона, празничних икона, четири композиције на којима су представљене стојеће фигуре апостола и крст са Распећем и бочним медаљонима“. Међу сликарима Милошеве владавине, Јеремија Михаиловић (1785–1825), синовац Петра Николајића Молера, био је најзначајнија личност.

Нову конатичку цркву осветио је митрополит београдски Теодосије (Мраовић). Сви су изгледи да је нова, „велика“ црква сазидана без звоника, јер су Конатичани већ пет година доцније одлучили да своју цркву прошире будући да им је и она сада била мала. Акција за проширење нове цркве покренута је 1886. године, а што се види из представке Конзисторије београдске која пише министру просвете и црквених послова: „По наредби Г. Министра Просвете и црквених послова од 15 Октобра прошле године Цбр. 1517 Конзисторија је од начелства округа београдског изузела други предрачун о доправци цркве конатичке у округу београдском, који је по претпису Г. Министра Грађевина Гбр. 825 исправљен и исти у учтивој понизности Г. Министру под /. шаље с молбом да се Министарству Грађевина достави на расмотрење и одобрење“. Министарство грађевина је пак затражило од министарства просвете и црквених послова „стари предрачун који му је послат писмом од 11. октобра пр.г.Бр. 5203“² да би могло да пређеда предрачун за дограђивање конатичке цркве. Удовљавајући овом захтеву, Конзисторија београдска доставила је министру просвете и црквених послова „тражени стари предрачун за дограђивање

цркве конатичке у три комада... на употребу“. Достављајући приложени предрачун, Министарство просвете и црквених послова моли министра грађевина да се приложени предрачун „што пре пређеда, јер је ствар хитне природе, а затим молим да ми се предрачун врати, ради даљег рада по овој ствари“. Министарство грађевина доставило је преко министарства просвете и црквених послова Конзисторији епархије београдске „прегледани и одобрени предрачун дограђивања конатичке цркве“. Међутим, том приликом није одобрена и сума за грађевинске радове. Зато се Конзисторија београдска поново обраћа министру просвете и црквених послова следећом представком: „С писмом г. министра Цбр. 739 од 24. Јула тек. год. послат је Конзисторији предрачун за дограђивање цркве конатичке са старим предрачуном а изгубљено је из вида и одобрење суме за дограђење исте цркве тражене с писмом Кбр. 4300 од 8. Јула пр. год, с тога Конзисторија моли г. министра, да изволи и тражену суму што пре одобрите, па с одобрењем и прилог под Кбр. 4300 пр.год. вратити како би се што пре ово дограђење отпочело и на време довршило“. Конзисторија београдска није дugo чекала на одговор.

Седамнаест дана касније добила је позитиван одговор којим министар „одобрава да се из касе цркве конатичке може издати седам хиљада двеста динара, прикупљених од 1874. на довршење нове напред поменуте цркве“.³

Иако је добила сагласност да утроши прикупљену суму новца за дограђивање конатичке цркве, Конзисторија београдске епархије опет пише министру просвете и црквених послова и учтиво га моли „да изостављени предрачун као прилог горњег акта, накнадно овамо послати изволи“. Очевидно је да се у конзисторији загубио предрачун, јер је Министарство одговорило истој да јој послат „нови и стари предрачун за дограђење конатичке цркве, и примљени су 26 јула ов.г. с тога их вальа тражити у архиви конзисторије“.⁴ Изгледа да се предрачун није могао наћи у архиви конзисторије, која се поново обратила министарству просвете и црквених послова, које је већ издавало стрпљење, и исто је доставило одговор у коме каже: „Нема се шта друго казати но оно исто што је казано и актом од 8. октобра пр.г. Цбр. 1071. Ако конзисторија држи да предрачун доправака цркве конатичке може, некако, бити у

Храм Светог апостола Томе у Конатицама, снимак из 1955. године

архиви Министарства грађевина, нека сама, кратким путем, тражење чини.¹⁴

Вероватно је после ове дуже преписке и добијеног одобрења у Конатицама црква продужена новим звоником, јер је проширење било могуће само на тај начин.

Напомене:

1. Бранко Вујовић, Уметност обновљене Србије, Београд 1986, 92.
2. Исто, 247.
3. Митрополит Михаил, Православна Србска црква у Књажеству Србији, Београд, 1874, 11.
4. Бранко Вујовић, 247.
5. Конзисторија београдска министру просвете и црквених послова, Београд, Кбр. 2982 од 9. јуна 1886, АСМПс-Ц-1887, Б-3214.
6. Краљ. – Српско Министарство грађевина Министарству просвете и црквених

- послова, Београд, бр. 2083 од 10. јула 1886, АСМПс-Ц-1887, Б-3214.
7. Конзисторија београдска министру просвете и црквених послова, Београд, Кбр. 3491 од 9. јула 1886, АСМПс-Ц-1887, Б-3214.
8. Министарство просвете и црквених послова министарству грађевина, Београд, Цбр. 574 од 11. јула 1886, АСМПс-Ц-1887, Б-3214.
9. Министарство грађевина министарству просвете и црквених послова, Београд, бр. 2727 од 22. јула 1886, АСМПс-Ц-1887, Б-3214.
10. Конзисторија београдска министру просвете и црквених послова, Кбр. 3878 од 11. августа 1886, АСМПс-Ц-1887, Б-3214.
11. Министарство просвете и црквених послова Конзисторији епархије београдске, Београд, Цбр. 825 од 28. августа 1886, АСМПс-Ц-1887, Б-3214.
12. Конзисторија београдска министру просвете и црквених послова, Београд, Кбр. 4853 од 1. октобра 1886, АСМПс-Ц-1887, Б-3214.
13. Министарство просвете и црквених послова Конзисторији епархије београдске, Београд, Цбр. 1071, 8. октобра 1886, АСМПс-Ц-1887, Б-3214.
14. Министарство просвете и црквених послова Конзисторији Епархије београдске, Београд, Цбр. 98 од 28. јануара 1887, АСМПс-Ц-1887, Б-3214.

БОГОСЛОВСКЕ ШКОЛЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Прве наше школе уопште отваране су при православним храмовима. Још у немањићкој Србији основане су ниже манастирске школе и средње стручне теолошке школе. По угледу на Византију постојале су тзв. „дворске“ или домаће школе.

Од манастирских школа треба поменути школу у Студеници, Придворну школу у Жичи и школу у храму Богородице Одигитрије у Пећи. Најбоља школа за стицање највишег образовања била је у манастиру Хиландару, у Светој Гори.

Прва богословска школа за спремање парохијског свештенства отворена је 1615, у далматинском манастиру Крки. Након више од стотину година епископ бачки Висарион Павловић (1731–1756) отворио је 1744, Духовну академију у Новом Саду. Школа је радила кратко време. У истом граду је 1800, у резиденцији епископа Јована Јовановића (1786–1805), радила богословска школа, у ствари течај, који је трајао два месеца.

Епископ горњокарловачки Павле Ненадовић је при своме двору у Плашком отворио школу 1745, за спремање свештеничког кадра. Када је постао митрополит, отворио је у Карловцима клирикалну школу при Покрово–Богородичној школи.

Прву редовну богословију основао је 1794. године у Карловцима митрополит Стефан Стратимировић, а три године раније и гимназију. Уз ове две школе, 1797, основао је Благодејање за исхрану сиромашних ученика. Школовање у Стратимировићевој Богословији је до 1826. трајало две године, а од тада па до 1872, три године. Од 1872. до 1875, Богословија је била затворена. Пошто је извршена реорганизација, са радом је 1875. године почела нова Богословија. Школовање је трајало четири године. Уписивани су

кандидати са гимназијским испитом зрелости.

Богословија је 1891/92. добила лепу модерну зграду подигнуту од заоставштине браће Анђелића и добру библиотеку. Највећи процват је доживела за време патријарха Георгија Бранковића. Он је 1900, осветио темеље згради Богословског семинара. Свако ко се уписивао у Богословију морао је претходно бити примљен у Семинар. Богословија је добила Статут 1897, који је после неопходних измена уведен у живот 1906. По квалификацијама наставног особља, предвиђеног Статутом, и квалитету наставе, Богословија је подигнута у ранг факултета. Школовање је и даље трајало четири године.

Због ратних прилика Богословија и Богословски семинар престају са радом 1913/14. Године 1920, премештена је Богословија Св. Саве из Београда у Сремске Карловце. Њен рад је прекинуо Други светски рат. Сремски Карловци поново добијају Богословију 1964, као Одсек београдске Богословије Св. Саве, а доцније је постала самостална школа, која ради и данас. Носи име Светог Арсенија Сремца.

У XIX веку у Карловачкој Митрополији радило је неколико богословија по епархијама. Тако је у Плашком епископ Видак основао 1801, „Клирикалну школу“, која је престала са радом 1867. године. Јосиф Путник епископ пакрачки заједно са придворним монахом Стефаном Станковићем, основа у Пакрацу 1809. године Богословију. Школа је преуређена по узору на Карловачку богословију и за тадашње прилике врло добро организована. Радила је до 1872. године. Године 1822. основане су богословије у Араду и Вршуци, са српским и румунским одељењима, а у Темишвару само са српским. Темишварска богословија је

ускоро затворена као сувишна. Вршачка богословија је престала са радом 1848, 1854. године је обновила рад, а коначно се угасила 1867. године.

За време француске управе у Далмацији Наполеон I је дао дозволу да се при новооснованој Далматинској Епархији отвори „школа са семеништем ради обучавања православног клира“. Школа није отворена због недостатка наставног кадра. Епископ Венедикт Краљевић је 1819, покушао у резиденцији у Шибенику да отвори унијатску богословију. За наставнике је довео унијатске свештенике из Галиције. Школа је нестала 1821, после убиства једног од унијатских професора.

Вредни епископ Јосиф Рајачић отвара, 1833, православну клирикалну школу у Шибенику. Настава је трајала пет година. Примани су младићи са свршеном основном школом, а и без ње, ако су знали читати и писати српски или црквенословенски. Прве године примљено је 20 ученика а после сваке године по пет. Школа, као и седиште Епархије, премешта се 1841. године у Задар. Од 1855. године у Клирикалну школу су примани о државном трошку и младићи из Босне, Херцеговине и Црне Горе. За време епископа Стефана Кнежевића школа је реорганизована и школске 1863/64, претворена у богословски завод, у који су примани кандидати са свршеном гимназијом. Школа је добила и семинар у коме се бесплатно издржавало 40 богослова из обе далматинске епархије. Задарска богословија је 1894. године добила устав. Престала је са радом 1919.

Прву Богословију у Србији основао је Доситеј Обрадовић. Управитељ богословије је био игуман манастира Фанека, Вићентије Ракић. Радила је три године. Са пропашћу устанка 1813, престала је са радом и Богословија.

После 23 године митрополит Петар Јовановић (1833–1859) отворио је 1836. „Клирикалну школу“ у Кнежевом конаку у Крагујевцу. Први наставници су били протосинђел Ликоген Михајловић из Далмације, и синђел Гаврило Поповић, потоњи владика шабачки. Школовање је најпре трајало једну, затим две, а од 1838, три године. Године 1844, донета је одлука да школовање у Богословији траје четири године. За кандидате који су свршили с успехом гимназију или лицеум, Богословија је била двогодишња.

Митрополит Михаило (1859–1881. и 1889–1898), отворио је 1873, у београдској Богословији Друго одељење или Страначку богословију као засебан завод у засебној згради, са самосталном управом и мисионарском сврхом. У ову

Протојереј Јован Вучковић, ректор Карловачке богословије

богословско-учитељску школу уписивали су се младићи из наших покрајина под турском влашћу, који су се спремали за свој будући црквени, просветни и национални рад у тим српским крајевима.

Митрополит Михаило је смењен 1881. За митрополита је 1883. године хиротонисан Теодосије Мраовић, за његово време доведен је школске 1886/87, за ректора Богословије Никодим Милаш, с циљем да је преуређи.

Године 1889, поново се вратио на положај митрополит Михаило. За време његове друге управе Српском црквом школа је 1896, добила ново уређење и названа је Богословија Св. Саве. Претворена је у Семинарију у коју су примани кандидати са основном школом. школовање је трајало девет година. Овако преуређена Богословија је почела са радом 1900.

За време Првог светског рата отворена је Српска православна богословија у Кадесдону, за ученике који су се услед ратних прилика нашли у Енглеској.

Нова реформа свих богословија извршена је 1920. Школовање је трајало

у свим богословијама пет година. Те године је Богословија Св. Саве премештена у Сремске Карловце. Од школе 1928/29. школовање у свим богословијама траје шест година.

Рад у Богословији Св. Саве престао је услед избијања Другог светског рата. Од дотадашњих ћака у Нишу је 1943. године импровизована Богословија, у којој су радили II-VI разреди и то свега од јуна до октобра.

Богословија Св. Саве поново је почела да ради 1949, у манастиру Раковици. Школовање је трајало четири године, а од школе 1950/51, пет година. Школске 1957/58, пресељена је у данашњу зграду на Карабурми.

У XIX веку чине се покушаји да се у Херцеговини отвори богословска школа. Јеромонаси Нићифор Дучић и Серафим Петровић су 1857, основали духовну школу у манастиру Дужима. Следеће 1858, школа наставља рад у манастиру Житомислићу, код Мостара. Управитељ школе је био Нићифор Дучић, а школовање је трајало две године. По једнима школа је престала да ради 1860, а по другима 1871.

У Босни у манастиру Св. Троице у Тавни радила је педесетих и шездесетих година прошлога века такође Духовна школа.

Прва богословија у Босни је отворена 1866, у Бања Луци и радила је до 1875. Школовање је трајало три године. Богословија је имала и интернат. Поред Васе Пелагића као ректора у Богословији је од 1866. до 1875, радило 13 наставника. У том времену школу је завршило 67 ученика. После 16 година отворена је 1882, Богословија у Сарајеву. Следеће 1883, влада је издала „Штатут за источно православно свештеничко сјемениште у Сарајеву“, по коме је предвиђено осам разреда богословије.

Због лоших услова за рад премештена је 1884, у нову зграду у Рељеву. Године 1892, Богословско сјемениште је претворено у Српскоправославно богословско училиште са седиштем у Рељеву. Овај Завод се 1917. године враћа у Сарајево, где је наставио рад. Временом се завод тако развио да је примао кандидате који су завршили 6 разреда средње школе или целу средњу школу. Школовање је трајало као и у богословијама у Сремским Карловцима и Задру, четири године. Реформом 1920, школовање у овој богословији траје пет година, а од 1928/29, шест година. Радила је до 1941. године.

У Црној Гори је још Петар I Петровић у манастиру Стјаневићима отворио неку врсту школе у којој су се спремали младићи за свештенике. Прву Богословију на Цетињу отворили су 1863, архимандрит Нићифор Дучић и митрополит Иларион Рогановић. Крајем исте године престала је да ради. Поново је почела да ради 1869. године. Школске 1873/74, Богословија је радила у манастиру Острогу, да би следеће године била враћена на Цетиње.

Наставни план и програм за ову школу израдио је руски свештеник у Бечу, Михаило Рајевски. Школовање је трајало три године а кандидати су примани са навршених 16 година и свршеном основном школом.

Богословија није радила за време Херцеговачког устанка и рата 1876–78. Почела је поново да ради 1878/79, као Богословско-учитељска школа. Школовање је сада трајало четири године и завршавало се матурским испитом. Уписивали су се само свршени гимназијалци.

Богословско-учитељска школа није радила од 1916. године до 1924. Од 1924. почела је да ради под именом Српска православна Богословија Св. Петра Цетињског. Школовање је до 1928/29, трајало пет, а од тада шест година и имала је ранг више школе. Престала је са радом 1944. Одлуком Св. архијерејског сабора 1992, обновљен је рад Богословије Св. Петра на Цетињу.

У Призрену је 1871, отворена Богословија. Школовање је трајало три године. Уписивали су се ученици из основне школе, па чак и без ње. Од 1889/90, школовање је продужено на четири године, а у следеће две године на пет односно шест година, када је школа преобраћена у Богословско-учитељску школу. На четири разреда је сведена 1900, с тим да се у њу уписују свршени ученици IV разреда гимназије. Богословско-учитељска школа остала је као четвороразредна до 1923/24, када је преуређена у петоразредну Богословију. Други светски рат прекинуо је рад у овој Богословији. Поново је отворена 1947, као четвороразредна а од 1950/51, петоразредна.

Богословија у Битољу је отворена 1922, као петоразредна. Други светски рат је прекинуо рад и ове Богословије.

За богослове Српске православне епархије темишварске, који услед ратних прилика нису свршили у потпуности Богословију, по одобрењу Св. архијерејског синода формирана је 1945, Испитна комисија, која је држала течајеве у просторијама епископског двора у Темишвару. Свети архијерејски синод је истовремено доставио план и програм по коме ће кандидати спремати и полагати испите. Била су два течаја, један за оне богослове који су свршили три разреда, а други за оне који су свршили четири разреда Богословије. Течај је трајао шест месеци, после чега су се полагали завршни испити. Претходни течај је био предуслов за следећи. Први испити су одржани октобра 1946. године. Течајеве је похађало пет кандидата с тим што је један кандидат одустао. Четворица су довршили школовање и у времену од 1946–1949, се рукоположили. Сви предратни богослови, који су желели, до 1949. године су довршили школовање.

Испитна комисија је у Темишвару продолжила рад до 1956. године. Она се упустила у рад са кандидатима који нису били предратни богослови, него су тек започињали школовање. Од тих

кандидата се само један рукоположио за свештеника а један за ђакона.

Све у свему Испитна комисија је радила 11 година (1945–1956) и резултат њеног рада јесте 5 свештеника и један ђакон.

На захтев Српске православне епархије темишварске Министарство вероисповести у Букureшту је 1953. године одобрило да се у манастиру Бездину отвори појачка школа, доделивши истовремено 40.000 леја као годишњу помоћ за школу. Школа је почела са радом шк. 1953/54, у манастиру Бездину. Следеће 1954. премешта се у епископски двор у Темишвар. Школа је почела 1953, да ради под именом „појачка школа“. Доцније се називала: појачко-богословском, богословско-појачком, семинаром, богословским семинаром и богословијом. На дипломама свршених кандидата стоји Православни српски богословски семинар у Темишвару.

Настава је била петоразредна, с тим што су полазници двапут годишње полагали испите, и на крају завршни, дипломски испит. Наставници су били факултетски образовани свештеници. У времену од 1953/54, па до 1960/61, до када је школа радила, завршило ју је 28 кандидата и скоро сви су се рукоположили.

Године 1946, у логору Еболи у Италији, где је било смештено неколико хиљада преживелих из састава Југословенске војске, радила је Српска православна богословија и Духовна академија „Манасија“. Течајеви су држани неколико месеци, после чега је логор пресељен у Немачку.

У Далмацији у манастиру Крки почела је 1964, рад двогодишња Богословија. Радила је до 1970. Од школске 1966/67, упоредо са двогодишњом отворена је и петогодишња школа. Услед ратних прилика Богословија Света Три Јерарха из манастира Крке је школске 1995/96, радила на Дивчибарама код Ваљева. Школске 1996/97, премештена је у Србије (Фоча), у просторије Духовне академије.

Поред богословија у манастирима су отваране монашке школе. Тако је у манастиру Хопову отворена монашка школа 1815, а престала са радом 1820. Поново је почела да ради 1893, али се није дugo одржала. Школовање је трајало четири године и примани су кандидати који су свршили 4 разреда средње школе и манастирски ђаци.

Монашка школа у манастиру Раковици отворена је 1906. Школовање је трајало три а доцније четири године. Уписанви су манастирски ђаци од 14 до 18 година старости. За време Балканског и Првог светског рата школа није радила; поново је отворена 1922, и радила до 1932, када је премештена у манастир Дечане. Њен рад је прекинуо Други светски рат. После рата школа је једно време радила у једном овчарско-кабларском

манастиру. Потом је 1967. године отворена Монашка школа у манастиру Острогу, као двогодишња школа.

У манастиру Бездину код Темишвара у Румунији отворена је 1922, Монашка школа за српске манастире на територији Румуније.

Данас у Српској православној цркви ради пет богословија: у Београду, Сремским Карловцима, Призрену, Четињу и у Србију.

Богословски факултет СПЦ у Београду

Године 1905, Велика школа у Београду претворена је у Универзитет. У члану 4, Закона о Београдском универзитету, предвиђено је оснивање Богословског факултета. Услед недостатка квалификованих наставника и због ратова који су се десили, законска одлука о отварању Православног богословског факултета остварена је тек крајем 1920. године. Прва седница Савета Богословског факултета, којом је преседавао др Александар Павловић Доброклонски, проф. Опште историје цркве, одржана је 6. септембра 1920. у канцеларији Ректората Београдског универзитета. За првог декана изабран је редовни професор Историје српске цркве, прота Стеван М. Димитријевић. Прва генерација дипломираних студената – њих 11 изашло је крајем школске 1924/25.

Исте (1920) основан је и Православни богословски факултет Свеучилишта у Загребу. Према буџету Министарства просвете имао је, поред декана, три редовна и три ванредна професора, три доцента и 27 студената. Факултет је убрзо укинут због недостатка наставника и малог броја студената.

Прва уредба Православног богословског факултета Универзитета у Београду ступила је на снагу 11. фебруара 1921. године. Уредба је остала на снази до 1935, с тим што је 1923. године два пута допуњивана. Нова Уредба ступила је на снагу 1935, када су уведене катедре. По овој Уредби Факултет ће радити до 8. октобра 1945, с тим што су 1938. године учињене измене којима је укинут предмет Културна историја Византије, а Историја религије спојена са Аполигетиком.

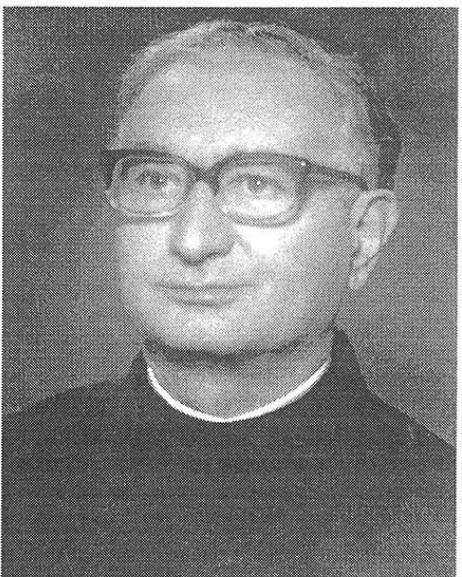
За време Другог светског рата Факултет није радио осим што је три пута – у октобру 1942, и у марту и августу, односно октобру 1943, – дозвољено да се одрже испити, углавном за асполвенте које је рат затекао са по неким неположеним испитом.

Уредба која је донета 1945. је понављање Уредбе из 1935, с тим што је из Пастирског богословља издвојена Хришћанска социологија као посебан предмет, а Пастирско богословље се почело предавати са Мисионарством.

У времену од 1945, па до 1952, Савет Факултета је донео Правила о

упису, систему студија и полагању испита као и Правила о стицању научног степена доктора теологије и полагању докторског испита. Богословски факултет су комунистичке власти, 1. јула 1952. године незаконито избациле из састава Београдског универзитета, што је још увек на снази.

Нове промене Уредбе извршene су 1990/91, када је увећан број предмета, уведен дипломски рад после кога се добија диплома, као и магистарске студије (III степен). Трећи степен студија има два смера: Богословски и Богословско-философски. Свршени студенти Богословског смера постају магистри богословских наука, а свршени студенти Богословско-философског смера магистри богословско-философских наука. Учињене су измене и у

Др Емилијан Чарнић, професор
Богословског факултета у Београду

односу на докторске студије (IV степен). За упис на IV степен студија сада је потребна диплома магистра православних богословских наука, односно магистра богословско-философских наука. Уколико кандидат нема ниједну од ових диплома он изузетно може постати докторант уколико има радове (објављене или необјављене) за које посебна комисија Професорског савета утврди да по свом а) квалитету и б) квантитету представљају еквивалент магистарском раду.

У договору са ментором кандидат подноси Савету назив теме докторског рада са планом рада, а тему одобрава Савет. Трошкове докторских студија сносе кандидати.

Богословски факултет је од 1926. године почeo да издајe научно-теолошки часопис „Богословље“, који и данас излази. Од 1950–54, излазила је факултетска научна публикација Зборник Православног богословског факултета. Удружење студената је 1932. покренуло свој часопис „Светосавље“, који је излазио до 1941. У новије време студенти су покренули часопис „Логос“.

О ДОСПЕЋУ БИБЛИОТЕКЕ ВЛАДИКЕ ЛУКИЈАНА МУШИЦКОГ У КРАГУЈЕВАЦ

У обновљеној Србији, упоредо са Библиотеком Кнежеве канцеларије, настаје „Београдска”, звана и Народна библиотека. Она је од 1830. године, некоришћена, била ускладиштена у Типографији, да би осам година доцније, прерасла у Библиотеку Попечитељства просвјештенија и била пренета у Крагујевац, како би користила Гимназији и новооснованом Лицеју. Године 1839. године враћена је у Београд, а 1853. године и формално постаје централна јавна библиотека – Народна библиотека Србије.

Библиотека Попечитељства просвјештенија постала је тако што су изасланици кнеза Милоша Аврам Петронијевић и Цветко Рајовић, 1830. године, измолили од руског министра иностраних дела грофа Несељроде у Петрограду књиге и топографске пресе. Добивши својства и „званичне библиотеке”, она прима поклоне намењене српском народу, међу којима се налази библиотека Лукијана Мушицког (1777–1837), горњокарловачког епископа (1828–1837) и значајног српског песника (Лукијана Мушицког стихотворенија, I – IV, 1838, 1840, 1844. и 1847).

Прва књига „Архивске грађе о Народној библиотеци у Београду 1821–1944” Др Гаврила Ковијанића (Београд, 1990) садржи документе на основу којих се може пратити како је библиотека владике Лукијана Мушицког преко Београда доспела у Крагујевац, као саставни део библиотеке Попечитељства просвјештенија.

Попечитељство 10. септембра 1888. године из Крагујевца извештава Кнезовог конзула у Београду Панту Стоила (АС/Архив Србије/, МПс, бр. 98, 1838): „да је цела Библиотека блаженопочившег Архијереја Лукијана Мушицког по сказанију достоверни лица, овамо у Књажевство Сербију поодавно пренешена, но гдје се засад находити, извесно не зна”. Поверљиво лице је Попечитељству доставило и податак да владичанска библиотека има преко хиљаду књига. Конзулу се препоручује да фонд одмах пронађе и да никакво не пропусти да извести да ли поред њих има какав каталог.

Након само четири дана, Панта Стоило извештава попечитеља Стефана Стефановића (АС, МПс, бр. 98, 1838): „То ја имам част јавити да та иста Библиотека, у 2 сандука находити се код мене, и по Височајше заповест Његове Светlosti, очекивам. А шта се тиче каталога, од исте Библиотеке, предао сам Канцеларији.”

После добијеног обавештења, Попечитељство просвјештенија 17. септембра пише кнезу Милошу (АС, МПс, бр. 98, 1838) где се налазе књиге владике горњокарловачког и износи начела бриге о обезбеђењу књига од општег значаја: „Имајући и тако велику потребу полезни и класически књига,

Попечитељство је уверено, да наученог човека, као што је блаженопочивши Господин Епископ Мушичкиј био, библиотека заиста из одабрани књига состојати се мора, најпокорније умолити усуђује се Вашу Светlost, да би милост имала списак исти књига у предпохваљеној Канцеларији находећи се с Височајшим одобренијем тим, да по овому и библиотеку од предреченог Г. Панте Х. Стоила подучити може, с тим више издати, што ће се и Правителству у куповању нуждни књига безсумнено олакшати моћи с полученијем предречене библиотеке, будући је Попечитељство уверено, да ће се у истој и такови књига наћи, за које би драге новце издавати морало.”

Из Пожаревца, од кнеза Милоша 21. септембра (АС, МПс, бр. 98, 1838) стиже сагласност: „Јављамо Вам, да смо учинили наредбу на нашу Придворну канцеларију, да Вам каталог књига исте библиотеке изда, а Ви пишите Панти Х. Стоилу, да Вам библиотеку по каталогу овом пошље.”

Уз позивање на кнезев ауторитет, Попечитељство од конзула Панте Стоила 23. септембра 1838. године (АС, МПс, бр. 98, 1838) тражи, на основу познатог каталога, допремање у Крагујевац библиотеке епископа Лукијана

Мушицког: „Попечитељство исту библиотеку по каталогу, који је из Придворне Књажеске Канцеларије по Височајшој наредби добио, од Вас изиште, не пропушта Попечитељство књиге те, које се код Вас у два сандука, једном под №I ПХСН⁹ са 487, а другој под №II исто тако ПХСН⁸ са 578 књига, оба са 1.066 комада, находе, поискати, да му иј по правој прилици послати не пропусти.”

Конечно, кнезев конзул 30. септембра експедије драгоцену товар у Крагујевац и о томе (АС, МПс, бр. 88, 1838) обавештава попечитеља Стефана Стефановића: „Данас по рабаји из палилуле Јоца Петковић, натоварио сам за Попечитељство Просвјештенија, долу назначени 2 Сандука № 8. и 9. с књигама блаж. почившег Архиепископа Мушицког.”

„Од године 1825. библиотека Лукијана Мушицког оцењује се међу најзначајним приватним библиотекама код Срба” – констатује Љубомир Дурковић Јакшић у књизи „Историја српских библиотека 1801–1850” (Београд 1963). Професор Дурковић још додаје да су део књига и рукописи Мушицког пропали за време поплаве 1838. у Пешти.

Негослав Јованчевић

У ПРИПРЕМИ ШЕМАТИЗАМ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

Током ове године, с благословом и стањем Његовог Преосвештенства епископа шумадијског Др Саве, биће објављен Шематизам Шумадијске епархије. Овим издањем обележава се, уз остале доказаје, јубилеј – педесет година од оснивања ове српске православне епархије. Повод јесте пригодан, међутим очигледно је да постоји више конкретних разлога да Српска православна црква и њене области и у ово време имају шематизме, који су у прошlostи издавани знатно чешће. Захваљујући шематизмима сачувани су драгоценi подаци о храмовима, свештенству, црквеној организацији и административном устројству наше Цркве.

Подаци за Шематизам Епархије добијени су, у највећем броју случајева, од парохијског свештенства, које је веома приљежно, на основу црквених летописа и друге документације, припремило основну грађу. На овом послу, као драгоценi координатори, били су ангажовани и архијерејски намесници Епархије. Употребљена су и истраживања крагујевачког Завода за заштиту споменика културе, као и стручна литература, нарочито из области историје уметности. Консултовани су описи храмова данашње Шумадијске епархије у XIX веку (Ј. Вујић, Пирх, Магарашевић) као и извори које су објавили И. Руварац и Р. М. Грујић. Прегледан је и последњи званични Шематизам Српске православне цркве из 1924, као и Преглед епархија Српске цркве у Календару „Црква“ за 1996. годину. Међутим, највећи допринос припреми Шематизма дао је Преосвештени владика шумадијски Др Сава који је, без обзира на безбройне обавезе, налазио могућности да разјасни сваки детаљ о прошlostи храмова и друга питања из живота парохија у Епархији. Посебно је било драгоцено огромно познавање Преосвештених владике Саве свих до сада објављених шематизама у хришћанским црквама.

Предвиђено је да главни део Шематизма чини азбучник парохија и црквених општина са службеним подацима о устројству, броју душа. Највећи простор у обради сваке парохије припада опису храма: време и начин градње, освећење, архитектонско-ликовне особине... Припремљен је и попис свештенства у свакој парохији од оснивања Шумадијске епархије са важним подацима о актуелним парохијским свештеницима, као и опис црквених имовина у црквеним општинама. У посебном додатку биће систематизована статистика о крштеним, венчаним и умрлим верницима у парохијама.

Манастирима, монаштву, грађевинској делатности, епархијским установама, као и још неким видовима живота у Епархији, биће намењена посебна поглавља у Шематизму Епархије шумадијске. Ова вредна књига требало би, ако Бог дâ, да буде објављена до септембра ове године.

О ДОСПЕЋУ БИБЛИОТЕКЕ ВЛАДИКЕ ЛУКИЈАНА МУШИЦКОГ У КРАГУЈЕВАЦ

У обновљеној Србији, упоредо са Библиотеком Кнежеве канцеларије, настаје „Београдска”, звана и Народна библиотека. Она је од 1830. године, некоришћена, била ускладиштена у Типографији, да би осам година доцније, прерасла у Библиотеку Попечитељства просвјештенија и била пренета у Крагујевац, како би користила Гимназији и новооснованом Лицеју. Године 1839. године враћена је у Београд, а 1853. године и формално постаје централна јавна библиотека – Народна библиотека Србије.

Библиотека Попечитељства просвјештенија постала је тако што су изaslаници кнеза Милоша Аврам Петронијевић и Цветко Рајовић, 1830. године, измолили од руског министра иностраних дела грофа Несељорде у Петрограду књиге и топографске пресе. Добивши својства и „званичне библиотеке”, она прима поклоне намењене српском народу, међу којима се налази библиотека Лукијана Мушицког (1777–1837), горњокарловачког епископа (1828–1837) и значајног српског песника (Лукијана Мушицког стихотворенија, I – IV, 1838, 1840, 1844. и 1847).

Прва књига „Архивске грађе о Народној библиотеци у Београду 1821–1944” Др Гаврила Ковијанића (Београд, 1990) садржи документе на основу којих се може пратити како је библиотека владике Лукијана Мушицког преко Београда доспела у Крагујевац, као саставни део библиотеке Попечитељства просвјештенија.

Попечитељство 10. септембра 1888. године из Крагујевца извештава Кнезевог конзула у Београду Панту Стоилу (АС/Архив Србије/, МПс, бр. 98, 1838): „да је цела Библиотека блаженопочившег Архијереја Лукијана Мушицког по сказанију достоверни лица, овамо у Књажевство Србију поодавно пренешена, но гдје се засад налази, извесно не зна”. Поверљиво лице је Попечитељству доставило и податак да владичанска библиотека има преко хиљаду књига. Конзулу се препоручује да фонд одмах пронађе и да никакво не пропусти да извести да ли поред њих има какав каталог.

Након само четири дана, Панта Стоило извештава попечитеља Стефана Стефановића (АС, МПс, бр. 98, 1838): „То ја имам част јавити да та иста Библиотека, у 2 сандука налази се код мене, и по Височајше заповест Његове Светlostи, очекивам. А шта се тиче каталога, од исте Библиотеке, предао сам Канцеларији.”

После добијеног обавештења, Попечитељство просвјештенија 17. септембра пише кнезу Милошу (АС, МПс, бр. 98, 1838) где се налазе књиге владике горњокарловачког и износи начела бриге о обезбеђењу књига од општег значаја: „Имајући и тако велику потребу полезни и класически књига,

Попечитељство је уверено, да наученог човека, као што је блаженопочившиј Господин Епископ Мушициј био, библиотека заиста из одабрани књига состојати се мора, најпокорније умолити усуђује се Вашу Светlost, да би милост имала списак исти књига у предпохваљеној Канцеларији находећи се с Височајшим одобренијем тим, да по овому и библиотеку од предреченог Г. Панте X. Стоила подучити може, с тим више издати, што ће се и Правителству у куповању нуждни књига безсумнено олакшати моћи с полученијем предречене библиотеке, будући је Попечитељство уверено, да ће се у истој и такови књига наћи, за које би драге новце издавати морало.”

Из Пожаревца, од кнеза Милоша 21. септембра (АС, МПс, бр. 98, 1838) стиже сагласност: „Јављамо Вам, да смо учинили наредбу на нашу Придворну канцеларију, да Вам каталог књига исте библиотеке изда, а Ви пишите Панти X. Стоилу, да Вам библиотеку по каталогу овом пошље.”

Уз позивање на кнезев ауторитет, Попечитељство од конзула Панте Стоила 23. септембра 1838. године (АС, МПс, бр. 98, 1838) тражи, на основу познатог каталога, допремање у Крагујевац библиотеке епископа Лукијана

Мушицког: „Попечитељство исту библиотеку по каталогу, који је из Придворне Књажеске Канцеларије по Височајшој наредби добио, од Вас изиште, не пропушта Попечитељство књиге те, које се код Вас у два сандука, једном под №I ПХСН № 487, а другој под №II исто тако ПХСН № 578 књига, оба са 1.066 комада, находе, поискати, да му иј по правој прилици послати не пропусти.”

Конечно, кнезев конзул 30. септембра експедије драгоцену товар у Крагујевац и о томе (АС, МПс, бр. 88, 1838) обавештава попечитеља Стефана Стефановића: „Данас по рабацију из палилуле Јоца Петковић, натоварио сам за Попечитељство просвјештенија, долу назначени 2 Сандука № 8. и 9. с књигама блаж. почившег Архиепископа Мушицког.”

„Од године 1825. библиотека Лукијана Мушицког оцењује се међу најзначајним приватним библиотекама код Срба” – констатује Љубомир Дурковић Јакшић у књизи „Историја српских библиотека 1801–1850” (Београд 1963). Професор Дурковић још додаје да су део књига и рукописи Мушицког пропали за време поплаве 1838. у Пешти.

Негослав Јованчевић

У ПРИПРЕМИ ШЕМАТИЗАМ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

Током ове године, с благословом и старањем Његовог Преосвештенства епископа шумадијског Др Саве, биће објављен Шематизам Шумадијске епархије. Овим издањем обележава се, уз остале догађаје, јубилеј – педесет година од оснивања ове српске православне епархије. Повод јесте пригодан, међутим очигледно је да постоји више конкретних разлога да Српска православна црква и њене области и у ово време имају шематизме, који су у прошlostи издавани знатно чешће. Захваљујући шематизмима сачувани су драгоценi подаци о храмовима, свештенству, црквеној организацији и административном устројству наше Цркве.

Подаци за Шематизам Епархије добијени су, у највећем броју случајева, од парохијског свештенства, које је веома приљежно, на основу црквених летописа и друге документације, припремило основну грађу. На овом послу, као драгоценi координатори, били су ангажовани и архијерејски намесници Епархије. Употребљена су и истраживања крагујевачког Завода за заштиту споменика културе, као и стручна литература, нарочито из области историје уметности. Консултовани су описи храмова данашње Шумадијске епархије у XIX веку (Ј. Вујић, Пирх, Магараšевић) као и извори које су објавили И. Руварац и Р. М. Грујић. Прегледан је и последњи званични Шематизам Српске православне цркве из 1924, као и Преглед епархија Српске цркве у Календару „Црква“ за 1996. годину. Међутим, највећи допринос припреми Шематизма дао је Преосвештени владика шумадијски Др Сава који је, без обзира на безбрјое обавезе, налазио могућности да разјасни сваки детаљ о прошlostи храмова и друга питања из живота парохија у Епархији. Посебно је било драгоцено огромно познавање Преосвештеног владике Саве свих до сада објављених шематизама у хришћанским црквама.

Предвиђено је да главни део Шематизма чини азбучник парохија и црквених општина са службеним подацима о устројству, броју душа. Највећи простор у обради сваке парохије припада опису храма: време и начин градње, освећење, архитектонско-ликовне особине... Припремљен је и попис свештенства у свакој парохији од оснивања Шумадијске епархије са важним подацима о актуелним парохијским свештеницима, као и опис црквене имовине у црквеним општинама. У посебном додатку биће систематизована статистика о крштеним, венчаним и умрлим верницима у парохијама.

Манастирима, монаштву, грађевинској делатности, епархијским установама, као и још неким видовима живота у Епархији, биће намењена посебна поглавља у Шематизму Епархије шумадијске. Ова вредна књига требало би, ако Бог дâ, да буде објављена до септембра ове године.

Слава Дечијег дома „Свети Јован Крститељ“ РАДОСТ У МАНАСТИРУ ДИВОСТИНУ

Слава Дечијег дома Св. Јован ове године прославила се у недељу, 26. јануара, а по благослову Његовог Преосвештенства епископа шумадијског Господина Саве.

Девојице су биле на зимском распусту до 24. јануара. Када су се вратиле, заједнички су прославиле славу њиховог Дома.

Дан славе осванио је ведар и прохладан. Атмосфера међу децом била је радосна и весела. Тридесет четири девојице ужурбano све раде, чисте и уређују собе, облаче се и гурају пред великом огледалом у ходнику, гледајући се како изгледају. Мала Снежана дugo чека на ред да види како јој стоји нова хаљина. Све се радују слави њиховог Дома. Са нестрпљењем се очекују гости. Време брзо пролази. Многи гости, познати од прошле славе, су стигли. Сусрети су дирљиви, девојице исказују своје расположење смиреним понашањем, веселим очима које треперју и из којих се чита њихова срећа, а гости исказују своје одушевљење дивним речима које упућују деци и са по којом сузом у очима.

Највеселији је дочек Преосвештењеног владике Саве испред цркве дивостинске, који стиче у девет часова. Са четири свештеника и ђаконом Преосвештењени служи Свету литургију, на којој певају сестре манастира Грнчарице. Богослужење је, као и увек када служи владика Сава, лепо и свечано.

„Желим вам децу да се лепо

осећате и да срећно живите у Дому, да добро учите школе, да стичете знања, и да у вама буду све врлине које красе човека. Да се увек у молитви обраћате своме заштитнику и молитвенику Светом Јовану.

Такође, у овом свечарском дану желим да се захвалим свима приложницима и добротворима који помажу Дом из земље и иностранства. Све их срдечно поздрављам и шаљем свој архијерејски благослов, да имају добро здравље и срећан живот", рекао је, између осталог, Преосвештењени, по завршетку литургије.

У дванаест часова славску свећу је упалила девојица Миланка Вуковић, дете које је прво дошло у наш Дом, а славски колач је осветио и пресекао Преосвештењени владика Сава. Одмах затим је почeo славски ручак. На ручку су били присутни многи гости: академик Др Димитрије Стефановић са супругом, Др Милан Петровић са супругом, протојереј Драган Филиповић, парох питсбуршки са ћерком и сином, протонамесник Захарије Божковић са супругом, протонамесник Милован Мићић, парох лужнички са супругом и синђел Филимон Шкундрић, духовник манастира Дивостин.

Били су ту и наши добри и заслужни крагујевачки лекари: Др Радован Зарић, Др Душан Ђокић и супруга Др Гордана, Др Марина Ковачевић, Др Нада Вучинић, Др Анастасија Михајловић и Др Радмила

Ерски, затим председница Кола српских сестара Госпођа Биса Симић са супругом проф. Душаном, игуманија манастира Драче и сестре манастира Грнчарице.

Посебно драги гости на слави Дома „Св. Јован Крститељ“ били су представници нове власти града Крагујевца: Господин Верољуб Стевановић, градоначелник, Господин Боривој Радић, председник Извршног одбора СО Крагујевац и Др Весна Пајевић, потпредседница Извршног одбора за социјалну и здравствену заштиту, која је свакој девојчици уручила поклон пакетић.

Главни спонзори славског ручка су били: протонамесник Милован Мићић, Др Душан Ђокић и Љиљана Рмуш, учитељица из Лужница. Жене које раде са децом у дому и поједине гошће поклониле су славске колаче.

На крају, надахнуто и осећајно, одржао је здравицу академик Др Димитрије Стефановић, зажелевши деци сваки успех и све најбоље у животу. Честитајући Преосвештењеном владици Сави што његова епархија, заједно са епархијама Источноамеричком и Канадском, има овакав Дом у којем, после свих ратних страхота, живе, може се рећи, радосне и срећне девојчице.

На Задушнице, у храму Воскресења Господњег у Крагујевцу, Преосвештењени владика Сава са свештеницем одржао је парастос за покојнике добротвора Дечијег дома. Протојереј Милан Борота

СЛУЖЕЊА, ПОСЕТЕ И ПРИЈЕМИ ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ САВЕ У ТОКУ ЈАНУАРА И ФЕБРУАРА 1997. ГОДИНЕ

Његово Преосвештенство епископ шумадијски Господин Др САВА извелео је:

У Недељу Светих отаца служити литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Бадњи дан служити бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

Први дан Божића служити литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

Други дан Божића служити литургију у Старој цркви у Крагујевцу;

На Обрезање Господње служити литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Крстовдан служити литургију и велико освећење воде у Младеновцу; посетити манастир Павловац на Космају; служити бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Богојављење служити литургију и велико освећење воде у Саборној цркви у Крагујевцу;

У Недељу по Просвећењу служити литургију у манастиру Дивостину;

Уочи Светога Саве служити литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Светога Саву служити литургију у Саборној цркви у Крагујевцу; пререзати славски колач у Првој крагујевачкој гимназији; учествовати у Светосавској академији у сали „Шумадија“ у Крагујевцу;

Уочи Сретења служити на Варошком гробљу помен енглеским лекаркама преминулим од тифуса за време Првог светског рата у Крагујевцу; примити амбасадора Велике Британије г. Ajвора Робертса и амбасадора Канаде г. Дениса Снајдера заједно са градоначелником Крагујевца г. инг. Верољубом Стевановићем; служити бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Сретење служити литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

У Недељу о митару и фарисеју присуствовати литургији и проповедати у Гробицама;

20. фебруара посетити храм Светога Саве на Липару, Колубара, који је у изградњи;

24. фебруара служити Призывање Светога Духа у Саборној цркви у Крагујевцу и преседавати седници Епархијског савета;

25. фебруара осветити зграду Скупштине општине у Сmederevskoj Palanci;

27. фебруара отворити изложбу дуборезних икона, рад г. Милована Бекоње, у Народном музеју у Крагујевцу.

О БОЖАНСТВЕНОЈ МОЛИТВИ

Она божанствена молитва којом Призивамо Спаситеља нашег речима „Господе Исусе Христе, Сине Божји, смилуј ми се!”, је и молитва, и молба, и исповедање вере, и надахнуће Светога Духа, дародавац божанствених дарова, очишћење срца, одагнање демона, станиште Исуса Христа, извориште духовних мисли и божанствених умовања, разрешење грехова, лечилиште душа и тела, дародавалац божанственог просвећења, извор Божје милости, наградодавац за смерност божанственим открићењима и тајнознањима и једино спасење, будући да и спасење у себи носи име Бога нашег који је у нама већ због самога имена које смо призвали – Исуса Христа, Сина Божјег, а „нема ниједнога другог”, каже Апостол, „којим бисмо се могли спасити”.¹

Она је, дакле, молитва јер њом иштемо божанску милост. Молба је јер предајемо себе Христу призивајући Га. Исповедање је јер исповедивши (Христа) Петар би назван блаженим. Надахнуће је Духа јер „нико не назива Исуса Господом сем у Духу Светом”.² Дародавац је божанствених дарова јер кроз њу „даћу ти кључеве Царства небеског”,³ каже Петру Христос. Очишћење је срца јер гледајући Бога коме се обраћа, очишћава онога који гледа. Одагнање је демона јер именом Исуса Христа прогнани бише и прогањају се сви демони. Станиште је Христа јер и

самим споменом Христос је у нама; кроз спомињање се у нама настањује и весељем нас испуњава; каже наиме: „Бога спомињем и веселим се”.⁴ Извориште је духовних мисли и умовања јер Христос, који је ризница све мудрости и знања, њима нас настањује и њих нам дарује. Разрешење је грехова јер каже, „шта свежете, разрешено је на небесима”.⁵ Лечилиште је душа и тела јер каже: „у име Исуса Христа устани и ходи!”,⁶ и „Енеја, исцељује те Исус Христос!”.⁷ Дародавац је божанственог просвећења јер Христос, који је светлост и истина, даје Своју славу и благодат онима који Га призывају; „нека буде”, каже, „слава Господа Бога нашега на нама”,⁸ и „ко иде за Мном имаће светлост живота”.⁹ Извор је Божје милости јер ми милост иштемо, а Господ, будући милостив, сажаљева се на све који Га призывају и хитро пружа помоћ онима који му валију. Наградодавац је смерних божанственим открићењима и тајнознањима јер и рибару Петру за њу би узвраћено откривењем Оца небеског; и Павле, пошто би уловљен од Христа, чу открићења; и свуда тако делује. А једино је спасење јер, каже Апостол, „нема ниједнога другог којим бисмо се могли спasti”,¹⁰ и „Овај је Спаситељ света – Христос”;¹¹ стога у последњи дан „сваки језик исповедиће” и певаће, ко вољно, ко невољно, „да је Исус Христос Господ на славу Бога Оца”.¹² Она је и знак наше вере јер ми и јесмо и називамо се хришћани. Усто је и сведочанство да смо од Бога јер, каже, „сваки дух који исповеда да је Господ Исус Христос дошао у телу, од Бога је”, како већ рекосмо, а „који не исповеда, није од Бога”;¹³ дакле, који не исповеда Исуса Христа, од Антихриста је.

Стога сви верни треба непрестано да исповедају ово име и због оглашавања вере, и због љубави Господа нашег Исуса Христа, које нас никада ништа не може сасвим лишити, и због благодати Његовог имена, и због опроштаја, разрешења и исцељења, због освећења и просвећења, а изнад свега спасења. Јер овим именом Божјим апостоли чуда учинише и овако нас, по речима божанственог Еванђелисте, поучише: „ова су пак (чуда) записана да верујете да је Исус Христос Син Божји” – ево нам вере, „и да верујући имате живот у име Његово”¹⁴ – ево нам спасења и живота.

(Са грчког Н.Д.Р.)

Напомене:

- 1. Д.ап. 4,12
- 2. I Кор. 12,3
- 3. Мат. 16,19
- 4. Пс. 76,4
- 5. Мат. 16,19
- 6. Д.ап. 3,6
- 7. Д.ап. 9,34
- 8. Пс. 89,17
- 9. Јов. 8,12
- 10. Д.ап. 4,12
- 11. Јов. 4,12
- 12. Филип. 2,11
- 13. I Јов. 4,3
- 14. Јов. 20,31

